

N 51.375685°
E 4.448279°

Locatie

Het zand van de Kalmthoutse heide
De Kalmthoutse Heide is een uitgestrekt duinenlandschap in het noordwesten van de Noorderkempen. Op het eerste zicht is deze streek vrij vlak maar op een reliëfkaart zie je dat ze afhelt naar het noorden, naar Nederland toe.
De mierenleeuw is en de driehoornmestkever zijn graag geziene bewoners van de heide. Ze vertoeven zeer graag in deze bodem.



Geschiedenis

Helemaal onderaan vinden we rivier- en zeeafzettingen terug. Laagjes met verschillende korrelgrootte, gangetjes van (zee)dierpjes en sporen van aardbevingen leren ons hoe dat zand hier destijds terecht kwam.
Over dat oude zand is tijdens de IJstijden een groot pak dekzand afgezet. Dat kwam uit een droogliggende Noordzee en Scheldebekken tot hier gewaaid. Plaatselijk ontwikkelde zich een patroon van stuifduinen. Toen het klimaat aan het einde van de ijstijden warmer werd, ontwikkelde zich langzaam een bodem met witte, zwarte en roestbruine lagen ('horizonten'). Zo'n bodem noemen we een Podzol.



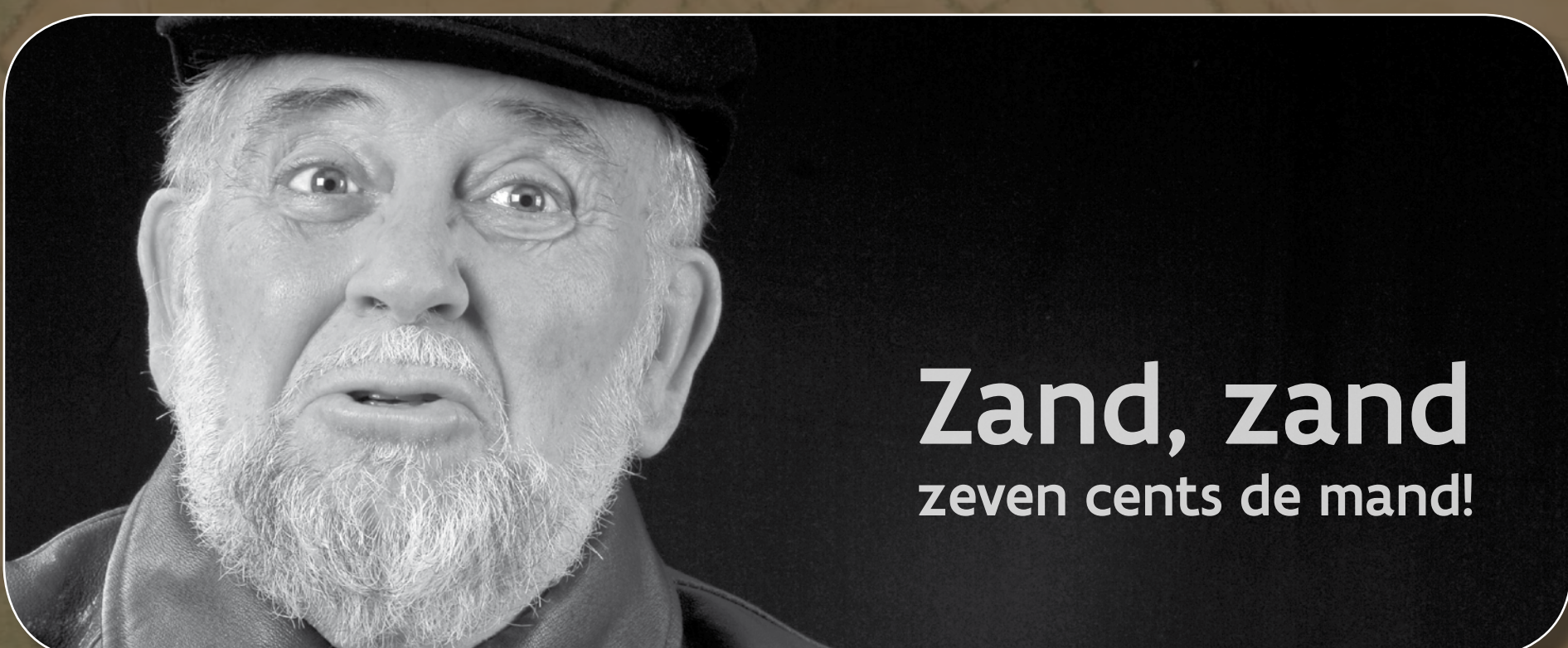
Tekenen met de bodem

Zandtekeningen

Op zaterdag werd de rode tegelvloer geschuurd. Om te vermijden dat de stenen te snel vuil werden, bedekte men de plaatsen waar het meest werd gelopen met stro of biezen. Alles bleef liggen tot zondagmiddag en werd dan buiten gekeerd.
Op zondagmiddag toonden boerinnen en boerendochters aan huis-genoten, gasten en vrijers hun vaardigheid in het maken van zand-tekeningen. Het huis werd helemaal opgesmukt en de boerin trok haar beste kleren aan. De handigste dochters maakten tekeningen met veel krullen.



Bodemverhalen



De zandverters kwamen één keer per week in de dorpen en langs de boerderijen om het gewassen witte zand per emmer te verkopen. In verschillende vennen van de Kalmthoutse Heide zoals de Putsche Moer, de Biezenkuilen en het Boerenven werd zand gewassen.

Een zandwasser vertelt...

"Zandwassen bij een ven is een hele klus. Eerst zoek ik wit zand onder de dopheide want die staan dicht bij een ven. Die struk moet ik afmaalen en kan ik gebruiken als strooisel voor de dieren in de potstal. Daarna begint het echte werk. Ik steek het zand uit en breng het naar de 'wasplaats'. Op een licht hellend vlak spreid ik het zand uit. Uit de aanvoergracht schep ik water en werp het op het zand zodat al de houtige deeltjes wegspoelen in de afloopgracht.

Regelmatig moet ik het zand 'omzetten' met de schop. Na uren water hozen en omzetten is het zand heel proper. Al het gewassen zand laad ik in een kar dat nog verder thuis moet drogen in het zandkot onder de oven. Voor arme mensen is zandwassen in hun schaarse vrije uren een kleine bron van bijverdienste, want wit zand ligt goed in de markt."

De moeder des huizes gebruikte het zand om potten en pannen met een boender zuiver te maken. Ook het aanrecht werd schoongemaakt met zand. Zeep gebruikten de vrouwen voor de was, de afwas en het reinigen van de vloeren. Voor een nog schoner resultaat mengden ze de zeep met soda.



Warme bodem

In de laagtes tussen de stuifduinen kon veen ontstaan. Veen ontstaat op plaatsen waar veenmos zich ophoopt in de bodem doordat het sneller aangroeit dan verteert. Voor een goede vertering van plantenresten is zuurstof nodig. In een vochtige omgeving belet het water echter de toevoer van lucht. De laag onverteerde plantenresten die zich zo in de loop van vele jaren ophoopt kan meters dik worden. Dat is veen. Eenmaal gedroogd - je spreekt dan over turf - is het een prima brandstof. Het gebruik van turf als brandstof is erg oud.



Hoewel turf in Vlaanderen nog maar weinig wordt gebruikt als brandstof, is het een populair materiaal in potgrond of als bodemverbeteraar. Milieuvriendelijk is het echter niet. In veen zitten plantenresten opgestapeld die er duizenden jaren geleden in terecht kwamen. Bijna 1/3 van de bodemkoolstof in de wereld ligt vast in veen. Kies dus voor veenvrije potgrond en verbeter de bodem in je tuin met compost. Je spaart er maar liefst 247 kg CO₂ per kubieke meter mee uit!

